

'פיגל בירך של ימין לא נתפגל הירך של שמאל'. אין ברור אם מדובר שבשעה שחשב היו הירכים מופרדות זו מזו [וכגון שפיגל בוריקה] כפי שמשמע קצת מלשון התוס', או כפי פשטות סתימת הדברים, מדובר גם באופן רגיל שפיגל בשחיטה כשהבהמה בשלמותה [וכן יש לדייק קצת מלשון רש"י]. וכן יש לדייק מכך שנקטו 'ירך' ולא אמרו בסתם שחשב על כזית בשר לא נתפגל אלא אותו שחשב עליו]. ואף על פי שמדמה לטומאה ושם הלא מדובר במפורדין, אמנם שם שונה שאם לא הפרידם הרי נטמא הכל בשוה ואין יתרון למקום הנגיעה. לא כן במחשבה, יש מקום לדון רק על מה שחשב, הגם שחלקים אחרים מחוברים לו. מאידך יש לומר שבאופן זה שהחלקים מחוברים אין ראיה מטומאה. וצריך עיון (חדושים ובאורים ג, ח).

בספר טהרת הקדש נקט שלא אמר רב הונא אלא כשבשעה שפיגל היו החתיכות מופרדות. אלא שצידד לומר שנקבע לפי שעת הוריקה, כיון שרק אז נקבע הפיגול.

'איבעית אימא סברא – לא עדיפא מחשבה ממעשה הטומאה; אילו איטמי חד אבר מי איטמי ליה כוליה?! אעפ"י שמשוה לטומאה, זהו רק לענין חלות דין 'פיגול' לחיוב כרת, אבל לענין הפסול – הקרבן כולו נפסל כמו שאמר ר' יוסי במשנה שהסדר השני פסול ואין בו כרת. והטעם שפסול אפשר מפני שהקטרת הבזיכין עצמה נפסלה ע"י שנתפגל אחד מן הסדרים, וכן הכבשים נפסלו על ידי שפיגל את הלחם בשחיטתם. או מפני שכאילו אין לחם, שהרי נפסל לחם אחד קודם שחיטה. ועוד, הלימוד ממנו ולא מחברו אינו אמור אלא לענין חיוב כרת, אבל לענין הפסול – הקרבן כולו בכלל לא ירצה (עפ"י חזון איש קמא כח, יא. וכיו"ב כתב בחדושים ובאורים ג, ח) שהשוואה לטומאה אמורה רק על חלות דין פיגול לחיוב האוכלו בכרת, שהוא חלות דין על הדבר שחשב עליו, אבל הפסול עצמו אין לו ענין בדבר הנחשב אלא עצם העבודה במחשבה פסולה היא הגורמת את הפסול).

ויש מי שכתב שפסול לר' יוסי מדרבנן ולא מהתורה, ומשום גזרה [ע' להלן יד]. [עפ"י מלאכת יום טוב]. וכן נקט בפשטות בשפת אמת להלן שלר' יוסי פסול מדרבנן, אלא שהקשה על כך מדיוק הלשון. ובספר יד דוד צדד לומר שלר' יוסי פיגל בירך ימין – רגל שמאל כשרה. ותימה הלא תנן במשנה שהסדר השני פסול, וכ"ש בירך.

דף יד

'השוחט את הכבש לאכול חצי זית מחלה זו, וכן חבירו, לאכול חצי זית מחלה זו, רבי אומר: אומר אני שזה כשר... לעולם אליבא דרבנן...'. – וכיון שרבי סובר כרבנן, אין חילוק אם עירב במחשבתו את שתי החלות או חשב רק על אכילת חלה אחת. [והוא הדין אם בשחיטת כבש אחד חשב על כזית מחלה זו, ובכבש האחר חשב על החלה האחרת – פיגל. כן מפורש ב'חדושי הרשב"א']. וזה שנקט רבי שחישב על חצי זית מכל חלה – כי אם חשב על אותה חלה, היה צריך לפרש שה'חצי זית' השני אינו אותו 'חצי זית' הראשון, אבל בסתם שחשב 'חצי זית', שמא שתי המחשבות מתיחסות לאותו 'חצי זית' ואין כאן צירוף כזית – לכך נקט חלה אחרת, שמחשבותיו מסוימות על שני חצאי זיתים נפרדים (עפ"י חזון איש כב, ח).

(ע"ב) 'אלא אמר רבי יוחנן: היינו טעמיה דרבי יוסי, הכתוב עשאן גוף אחד והכתוב עשאן שני גופין...'. יש לפרש על פי הכתוב... והקרבנתם מנחה חדשה לה'. ממושבתכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרנים – והלא 'לחם' וכן 'עשרון' לשון זכר הם, ואם כן מהו 'שתיים' [ואונקלוס

תרגם כאילו כתוב שתי חלות? – אלא מתייחס על הכתוב מנחה חדשה וגם אותה קראה 'שתים', כלומר שתי מנחות (עפ"י משך חכמה אמור כג, יז).
 העירני הרי"ד וז"ר שליט"א מדהתוס' להלן צד. ש'לחם' משמש פעמים בלשון זכר ופעמים בלשון נקבה.
 ע"ע בספר עלה יונה (עמ' שנט) – על החילוק בין 'שנים' ל'שני' בכל המקרא. ומובן היטב שעשאן הכתוב שני גופין באמרו 'שתים' וגוף אחד באמרו 'שני'.

'בשעת שחיטה חישב לאכול חצי זית, ובשעת זריקה חישב לאכול חצי זית – פיגול, מפני ששחיטה וזריקה מצטרפין'. גם אם ננקוט שצריך מחשבה על אכילת כזית בתוך כדי אכילת פרס, [ורבא (בובחיים לא:)] נסתפק בזה. ואולם הרמב"ם פסק שמצטרף אף ביותר מכדי אכילת פרס, יש לומר שסתם מחשבת אכילה מתפרשת בכדי אכילת פרס, הלכך כשחשב פעמיים לאכול חצי זית, הגם שחשב זאת בשתי עבודות, כאילו חשב בפירוש לאכול כזית בתוך כדי אכילת פרס (עפ"י חדושים ובאורים ג, י).
 לכאורה אפשר ליישב שחישב בשתיהן לאכול חצי זית בשעה מסוימת, ואף שבמחשבה השניה לא חשב על החצי זית הראשון [שאם כן נמצא שעתה חשב מחשבת אכילת כזית], אבל אם נצרף שתי מחשבותיו נמצא שחשב על אכילת כזית בזמן אחד. וצ"ע.

זיהא תני לוי ארבע עבודות אין מצטרפות לפיגול... אמר רבא: לא קשיא... אמר ליה אביי... אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי... אמר ליה: הכי השתא... הכי נמי מסתברא...'. לפי המסקנה נשאר
 הרומיא משתי הברייתות ללא הסבר. ועל כרחנו לומר שנחלקו בדבר, הגם שלא מצאנו תנאים שנחלקו במפורש. ואין מצוי בש"ס כדוגמת מבנה זה (קין אורה).
 ובשפת אמת צידד שכיון שלא מצאנו תירוץ אחר, ע"כ לתרץ כרבא, שתלוי הדבר במחלוקת רבי וחכמים. וזו הסיבה שפסק הרמב"ם ארבע עבודות מפגלות זו את זו, ודלא כברייתא דלוי. [וככלל, רבא מעדיף להעמיד סתירת ברייתות וכד' במחלוקת תנאים, ואביי מעדיף להעמיד באוקימתא, כפי שהראנו בסוטה ח].

'נטמאת אחת מן החלות או אחד מן הסדרים – רבי יהודה אומר: שניהם יצאו לבית השריפה, שאין קרבן ציבור חלוק. וחכמים אומרים: הטמא בטומאתו והטהור יאכל. אמר רבי אלעזר: מחלוקת לפני זריקה...'. באור דברי ר' יהודה: חלה אחת או סדר אחד שנטמאו לפני זריקת דם הכבשים / הקטרת הבזיכים – יזרוק הדם (בכבשי עצרת) ויקטיר הבזיכים (בלחם הפנים) ואחר כך ישרוף את כל החלות, שהרי גם אם אבד או נשרף או נפרס מן הלחם אחר הפירוק לפני הקטרת הבזיכים, הדין הוא שמקטיר את הבזיכים והחלות פסולות (כדלעיל ח). אך זה רק לר' יוחנן שם, אבל לריש לקיש – אינו מקטיר, וגם כאן לא יזרוק את הדם. עפ"י טהרת הקדש).
 וחכמים אומרים שנטמא אינו דומה לאבוד ושרוף מפני שהוא קיים ועומד [והציץ מרצה על אכילות], הלכך אין דינו כשירים שחסרו שאסורים באכילה, אלא הטהור יאכל לאחר הזריקה וההקטרה (ובח תודה). ובוה מיושבת קושית בית מאיר, ואין הכרח למה שחידש, ע"ש.

דף טו

זרבי יהודה סבר: אין הציץ מרצה על אכילות'. ומה שאמר רבי יהודה 'אין קרבן ציבור חלוק' אינו נתינת טעם, אלא הכוונה לומר שקרבן ציבור הגם שטומאה הותרה בו אינו חלוק משאר פסולים שהכל

שאלות ותשובות לסיכום – מנחות ח"א

א. הקמיצה מקבילה לשחיטה (שמפריש ונוטל חלק גבוה מחלק כהנים. רש"י).
נתינת הקומץ לכלי מקבילה לקבלת הדם, שבשניהם מקדש חלק גבוה שהופרש, בכלי שרת [הגם שכאן הנתינה בכלי באה מכחו וכאן ממילא].
הולכת הקומץ להקטרה כהולכת הדם לזריקה.
הקטרת הקומץ כנגד זריקת הדם.
ארבע עבודות הללו שבמנחה נלמדות מארבע עבודות הזבח, לפסול זר וכו' – שהמנחות הוקשו לזבחים ליטען ארבע עבודות (עפ"י רש"י כאן וזבחים יא. ד"ה שלא).

ב. רבי ינאי אמר: זר שליט לבונה – פסל. ופרש רבי ירמיה שמשום הולכה נגעו בה. והסבירו דעתו שהולכה שלא ברגל שמה הולכה, והרי ליקוטו מקריב את הלבונה למזבח, אעפ"י שלא נד ממקומו.

א. מדובר בליקוט שלאחר הקמיצה [וההקטרה. ערש"י. וע' תוספתא ה; משל"מ מעה"ק יג, יב; רש"ש; יד דוד כאן ולהלן יד. שפת אמת]. ובמרכבת המשנה (פסוה"מ טז, ז) פרש על ליקוט שלפני הקמיצה. [וכן י"א בדעת הרמב"ם שכל הליקוט היה נעשה לפני קמיצה. ע' ברכה"ז להלן טז.]. ובחזו"א (קמא כח, יא) חלק.

ב. בזבחים (יד-ט) אמר רבי יוחנן הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה. ואולם אם היתה שם הולכה ממש, אף ההושטה אל המוליך יתכן שנחשבת 'הולכה'. ע"ש.

יש אומרים [בדעת הרמב"ם] שגם אם נוקטים בעלמא הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה, כאן פסול משום שהליקוט עבודה חשובה הוא הגם שאינו בגדר 'הולכה' (עפ"י משנה למלך פסוה"מ יא, א. וכתב של"ג בגמרא 'הולכה שלא ברגל'. ובזבח תודה כתב כסברא זו בדעת רב מרי. ובקר"א כתב שלהרמב"ם הליקוט דומה לקמיצה, שמברר חלק גבוה מהשיריים).
ובהולכת הקומץ להקטרה נסתפק במשנה למלך (פסוה"מ יא, א ד"ה ודע) האם כשרה שלא ברגל. והעיר מדברי רש"י (להלן טז) שנראה שכשר בהושטה מזה לזה.

ג. מבואר בגמרא (כאן ולהלן טז. יז.) שהקטרת הקומץ אינה מעכבת את הלבונה, ויכול להקטירה קודם להקטרת הקומץ.

אבל נראה שקודם הקמיצה ודאי אין להקטירה (תוס' יד. וזבחים מג. ד"ה והלבונה).

דפים יג – יד

כד. מה הדין באופנים דלהלן:

א. שחט שני כבשים (של עצרת) לאכול אחת מן החלות למחר; הקטיר שני בזיכי לבונה לאכול אחד מן הסדרים למחר.

ב. שחט שני כבשים לאכול למחר כזית המצורף משתי החלות.

ג. חשב בשחיטת הכבש האחד לאכול מן החלות למחר; הקטיר אחד מהבזיכים לאכול מהסדרים למחר.

ד. חשב בשחיטת כבש אחד לאכול חצי זית מחלה אחת, וכן חשב בכבש השני אודות החלה השניה.

ה. חשב בשחיטת הזבח לאכול ירך ימין חוץ לזמנו.

ו. חשב בלחמי תודה או במנחת מאפה תנור, לאכול מין אחד שבהם חוץ לזמנו.

ז. חשב בשעת שחיטה לאכול חצי זית, ובשעת זריקה חשב לאכול חצי זית. וכן בקבלה ובהולכה.

- א. שחט שני כבשי עצרת לאכול אחת מן החלות או כזית ממנה למחר; לדברי רבי יוסי לא נתפגלה אלא אותה חלה, וכן בלחם הפנים – אותו הסדר שחשב בלבד. והשאר פסול ואין בו כרת. וחכמים אומרים: הכל פיגול והאוכלו בכרת.
א. הלכה כחכמים.
ב. בלחם הפנים, אם חשב רק על חלה אחת, כל אותו הסדר נתפגל [ולחכמים שני הסדרים] (תוס').
- ב. שחט שני כבשים לאכול כזית בצירוף משתי החלות; לדברי חכמים חל פיגול על הלחם והאוכלו בכרת. והסיקו (רבי יוחנן) שכן הדין אף לרבי יוסי (לכך עשאן הכתוב לשתי החלות כגוף אחד, סלת תהיינה, שאם עירבן במחשבתו – מתערבים).
א. הזבח פסול (ע' חרושים ובאורים ג,א).
ב. הוא הדין אם אמר בכל אחד מן הכבשים 'חצי זית מזו וחצי מזו' ולא דוקא כשהכליל 'כזית משניהם' (עפ"י קרן אורה).
- ג. חשב מחשבת פיגול אודות הלחם בשחיטת כבש אחד בלבד או בהקטרת בוך אחד; לדברי רבי מאיר – פיגול, שמפגלין בעבודת חצי מתיר. ולדברי חכמים אינו פיגול (משנה טז.), ופסול משום גזירה אטו כבש חברו.
א. יש אומרים שלדעת הרמב"ם פסול מדאורייתא. וע"ע מסוגיין.
ב. גם לחכמים אפשר שעבר בלאו משום כל דבר רע – דיבור רע (שפת אמת).
- ד. חשב בכל כבש לאכול חצי זית מחלה אחרת; רבי מכשיר [ואפילו גזרה מדרבנן אין כאן, מפני שזה 'חצי מתיר וחצי אכילה', ואין כיוצא בו בעלמא, הלכך אין לגזור]. חכמים חולקים על רבי.
הלכה כחכמים שמצטרפים החצאים לפגול. כן פסק הרמב"ם (וכפי שבאר בנבח תודה. וכ"כ הרי"ד שלהכמים הוי פיגול. וע"ע ח"ב ג, ט). ובשפת אמת צידד לפרש דברי הרמב"ם שרק השני נתפגל, כיון שעתה נשלם כזית, אבל הראשון כשר.
- ה. פיגול בירך ימין; רב הונא אמר שלרבי יוסי לא נתפגלה אלא הירך שחשב עליה. והקשו על דבריו והסיק רבי יוחנן שהכל פיגול, כשם שהמפגל בדם פיגול בקרבן כולו וכיו"ב.
- ו. רבי יוחנן נסתפק האם יש לדמות שני מינים שבלחמי תודה ובמאפה תנור (וה"ה לרקיני נזיר. תוס') לשתי הלחם וללחם הפנים שאם חישב על האחד לא פיגול את חברו לרבי יוסי, אם לאו. ותנא רב תחליפא לדמותן (ודינם כדלעיל בסעיף א).
משמע שאותו מין נתפגל כולו לדברי הכל, גם אם חשב על חלה אחת (תוס').
- ז. שנו חכמים בברייתא שמחשבת חצי זית בשחיטה מצטרפת עם מחשבת חצי זית שבזריקה. ונחלקו הלשונות אם הוא הדין [וכל שכן] בקבלה ובהולכה [שהן סמוכות זו לזו], או שמא דוקא בשחיטה וזריקה ששתיהן בגדר 'מתיר', השחיטה מתירה את הדם – מקדשתו, והזריקה מתרת את הבשר.
והביאו מדברי לוי ששנה ארבע עבודות אין מצטרפות לפיגול (אבל לפסול אפשר שמצטרפות. וע' צאן קדשים). ורצה רבא לתלות שאלה זו במחלוקת רבי וחכמים, ואביי דחה.

- א. להלכה, כל ארבע העבודות מצטרפים לפיגול. ויש להסתפק בשני בני אדם כשהשני לא ידע ממחשבת הראשון, האם מחשבותיהם מצטרפות (ח"ב ג, ט).
ב. כל מקום שמצטרפות המחשבות לכזית לפגל, כמו כן מצטרפות לפסול הקרבן במחשבת חוץ למקומו' (תורת הקדשים).

דף יד

- כה. א. האם יש חילוק בין מחשבת פיגול שחשב בחצי מתיר למחשבת פיגול שחשב אודות חצי מתיר?
ב. חטאת פנימית שחשב בשעת עבודתיה לשפוך שיריה למחר – האם פיגול?
א. המחשב בשעת עבודת חצי מתיר, כגון שחשב בהקטרת הקומץ ולא בהקטרת הלבונה, או חשב בשחיטת הכבש האחד על החלות; לדברי רבי מאיר – פיגול, ולחכמים (ובכללם רבי יוסי ורבי) – אינו פיגול. אבל חשב בשעת מתיר שלם על חצי מתיר, כגון שחשב על הקטרת הקומץ למחר ולא על הלבונה – אפילו לחכמים חל הפיגול (עפ"י רש"י). [ולדברי אלעזר (יב): אינו פיגול עד שיחשב על הקטרת הקומץ והלבונה].
חשב בשעת הקמיצה, לפרש"י ותוס' הריזה מחשבה בשעת מתיר שלם. ואילו מדברי הרמב"ם משמע שגם זה נחשב חצי מתיר.

- ב. חטאת פנימית שחשב בשעת עבודתיה לשפוך שיריה למחר; אם חשב זאת בשעת עבודת חוץ – פיגול, והאוכל מן הבשר – בכרת [אבל הדם עצמו אין עליו איסור פיגול, מפני שהוא 'מתיר']. ואם חשב בשעת עבודת פנים – אינו פיגול. [ולדברי רבי שמעון (בזבחים מג) אין פיגול בחטאות הפנימיות כלל. ואין הלכה כן].

אעפ"י שבשעת עבודת פנים אינו פיגול, אבל פסול מדאורייתא (עפ"י תוס' כאן ובזבחים מד: וע' חו"ב ג, ח).
דין פיגול בבשר חטאות פנימיות – ע' בזבחים לה.

דפים יד – טו

- כו. א. חלה אחת משתי הלחם שנטמאה, וכן סדר אחד מלחם הפנים שנטמא – מה דין שאר הלחם?
ב. מה דינם של בזיכי לחם הפנים שנטמא אחד מהם?
ג. מה ענינו של הכלל 'אין קרבן ציבור חלוק', ומה נכלל בו?
א. נטמאת אחת מהחלות או אחד מן הסדרים; רבי יהודה אומר: שניהם יצאו לבית השריפה (ויזרוק מקודם את דם הכבשים, או יקטיר הבזיכים. מפרשים) – שאין קרבן ציבור חלוק. ופרש רבי אלעזר, דוקא אם חלה הטומאה לפני זריקת דם הכבשים (בשתי הלחם. ובלחם הפנים – לפני הקטרת הבזיכים), אבל נטמא אחר זריקה – הטמא בטומאתו ואסור לאכול, והטהור ייאכל.
יש סוברים שלפי המסקנא ליתא לדברי רבי אלעזר, ולרבי יהודה שניהם יצאו לבית השריפה גם בנטמא אחר זריקה, שלעולם אין קרבן ציבור חלוק (עפ"י רבנו גרשום. וע' גם תשב"ץ ח"ג לו ד"ה עוד כתבת אע"פ).
חכמים אומרים: אף קודם זריקה, הטמא בטומאתו והטהור ייאכל.